

Ефективне виконавче провадження як конституційна передумова національної безпеки України та правова гарантія захисту прав особи

Верба Ольга Богданівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2026	Право	347.952

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21293184>

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз ефективного виконавчого провадження як конституційно зумовленого елементу права на судовий захист, правової гарантії захисту прав особи та одного з функціональних чинників національної безпеки України. Обґрунтовано, що виконання судового рішення не є факультативним етапом після завершення судового розгляду, а становить органічну й необхідну стадію єдиного юридичного процесу, в межах якої забезпечується реальне поновлення порушеного права та підтверджується дієвість принципу верховенства права. Доведено, що системна неефективність механізму примусового виконання рішень зумовлює не лише девальвацію судового захисту, а й негативно впливає на економічну стійкість держави, правову визначеність, інституційну довіру, інвестиційну привабливість і загальну спроможність публічної влади забезпечувати обов'язковість права.

Особливу увагу приділено співвідношенню ефективності примусового виконання та гарантій прав учасників виконавчого провадження. Аргументовано, що легітимність державного примусу у правовій державі визначається не лише результативністю стягнення, а й додержанням вимог належної правової процедури, пропорційності заходів, прозорості, доступності оскарження та ефективного судового контролю. Проаналізовано сучасний стан змішаної моделі примусового виконання рішень в Україні та доведено, що приватний сегмент системи демонструє вищу питому результативність, зокрема у сфері грошових стягнень і реалізації арештованого майна.

Зроблено висновок, що ефективне виконавче провадження має розглядатися одночасно як гарантія реальності права, інструмент підтримання правопорядку та елемент правової інфраструктури національної безпеки. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення змішаної моделі виконання рішень, уніфікації стандартів

¹ к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська Політехніка»; професор кафедри права Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»; приватний виконавець виконавчого округу Львівської області; Голова редакційної колегії Вісника Асоціації приватних виконавців України; член Експертної (науково-консультативної) ради Асоціації приватних виконавців України; член Комітету з міжнародних зв'язків Асоціації приватних виконавців України; координатор співпраці від Асоціації приватних виконавців України з Національною Радою судових виконавців Республіки Польща; медіатор; Голова вченої ради Громадської організації «Агенція з питань виконання рішень»; м. Львів; +380677445060; olga.verba.sydor@gmail.com; olha.b.verba@lpnu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9254-9575>.

законності й підзвітності, розвитку цифровізації та впровадження людиноцентричної системи оцінювання ефективності виконання.

Ключові слова: боржник і стягувач, виконавче провадження, ефективність виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, державний / приватний виконавець, захист прав особи у виконавчому провадженні, право на судовий захист, право на справедливий суд, виконання судового рішення, правова держава, верховенство права, національна безпека, гарантії прав особи, судовий контроль, змішана система примусового виконання рішень юрисдикційних органів, суд, ухвала / рішення / акт суду, цифровізація.

Effective Enforcement Proceedings As A Constitutional Prerequisite For Ukraine's National Security And A Legal Guarantee Of The Protection Of Individual Rights

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of effective enforcement proceedings as a constitutionally determined component of the right to judicial protection, a legal guarantee for the protection of individual rights, and one of the functional factors of Ukraine's national security. It is substantiated that the enforcement of a court decision is not an optional stage following the completion of judicial consideration; rather, it constitutes an organic and necessary stage of a single legal process, within which the actual restoration of a violated right is secured and the effectiveness of the rule of law is affirmed. It is demonstrated that the systemic inefficiency of the mechanism for the compulsory enforcement of decisions leads not only to the devaluation of judicial protection, but also adversely affects the economic resilience of the State, legal certainty, institutional trust, investment attractiveness, and the overall capacity of public authority to ensure the binding force of law.

Particular attention is paid to the relationship between the effectiveness of compulsory enforcement and the guarantees of the rights of participants in enforcement proceedings. It is argued that the legitimacy of State coercion in a rule-of-law State is determined not only by the effectiveness of recovery, but also by compliance with the requirements of due legal procedure, proportionality of measures, transparency, accessibility of appeal, and effective judicial control. The current state of the mixed model of compulsory enforcement in Ukraine is analysed, and it is demonstrated that the private segment of the system shows a higher relative level of effectiveness, particularly in the sphere of monetary recovery and the sale of seized property.

It is concluded that effective enforcement proceedings should be regarded simultaneously as a guarantee of the reality of law, an instrument for maintaining legal order, and an element of the legal infrastructure of national security. The necessity of further improving the mixed model of enforcement, unifying the standards of legality and accountability, advancing digitalisation, and introducing a human-centred system for assessing enforcement effectiveness is substantiated.

Keywords: debtor and enforcement creditor; enforcement proceedings; effectiveness of court and other jurisdictional decisions enforcement; state / private enforcement officer; protection of a person's rights in enforcement proceedings; right to judicial protection; right to a fair trial; enforcement of a court decision; rule-of-law State; rule of law; national security; guarantees of a person's rights; judicial control; mixed system for enforcement of jurisdictional decisions; court; court ruling / decision / act; digitalisation.

Вступ

У сучасній правовій державі ефективність правосуддя вимірюється не лише якістю судового розгляду й мотивованістю судового акта, а, насамперед, його реальним виконанням. Інакше «*ius ad iustum processum*» редукується до символічного визнання правоти без практичного результату, а принцип «*ubi ius, ibi remedium*» втрачає свою

нормативну силу. Саме тому виконавче провадження є функціонально необхідною стадією юридичного процесу, в якій «*res iudicata*» набуває повноти через фактичне поновлення порушеного права («*fiat iustitia, ne pereat ius*»). У цій площині ефективно виконання судових рішень є не тільки процесуальною характеристикою діяльності органів примусового виконання, а конституційною умовою дієвості судового захисту та довіри до держави як гаранта права.

Водночас, виконання рішень юрисдикційних органів має безпосередній державно-стратегічний вимір. Національна безпека у правовій доктрині та законодавстві не зводиться до військового компоненту; вона охоплює економічну стійкість, інституційну спроможність держави, соціальну стабільність, захист прав і свобод людини та громадянина, а також здатність публічної влади діяти в межах права («*imperium legis*», а не «*imperium voluntatis*»). Закон України «Про національну безпеку України» закріплює серед фундаментальних національних інтересів України, зокрема, сталий розвиток національної економіки та суспільства, а також європейську і євроатлантичну інтеграцію, що передбачає відповідність національних інститутів стандартам верховенства права. У цьому контексті ефективно виконавче провадження слід розглядати як елемент правової інфраструктури безпеки: воно забезпечує реальність права власності, платіжну дисципліну, передбачуваність цивільного та господарського обороту, зниження трансакційних ризиків і підвищення інвестиційної привабливості юрисдикції. Натомість системне невиконання судових рішень продукує правову невизначеність («*certitudo iuris*»), стимулює тіньові механізми «самозахисту», підриває довіру до судової влади та держави загалом, що в умовах воєнних і кризових викликів перетворюється на фактор вразливості національної безпеки.

Особлива актуальність теми нашого дослідження зумовлена тим, що у виконавчому провадженні необхідно узгоджувати імператив обов'язковості судового рішення з гарантіями прав учасників провадження – стягувача, боржника і третіх осіб. Держава реалізує «*imperium*» через засоби примусового виконання, однак цей примус у правовій державі не може перетворюватися на свавілля: «*summum ius, summa iniuria*» є застереженням для законодавця, виконавця й суду. Ефективність виконання не є цінністю за будь-яку ціну: вона має досягатися через належну правову процедуру, пропорційність втручання, судовий контроль і наявність ефективних засобів оскарження.

Додатковим чинником, що посилює наукову й практичну значущість нашого дослідження, є трансформація української моделі виконання судових рішень: становлення та розвиток змішаної системи примусового виконання рішень юрисдикційних органів (з 2017 р. в Україні діють приватні виконавці паралельно із державними), цифровізація процедур, підвищення вимог до прозорості й підзвітності, а також ускладнення майнових структур і мобільності активів у сучасній економіці. В умовах воєнного стану ці процеси набувають нового змісту: інституційна спроможність забезпечувати виконання судових рішень стає компонентом правової стійкості держави, а правова стійкість – необхідною умовою економічної та соціальної витривалості. Отже, виконавче провадження виявляє свою подвійну природу: як механізм індивідуального поновлення порушених прав та як системний інструмент підтримання правопорядку, без якого неможливі ні передбачувана економіка, ні легітимна публічна влада, ні довіра громадян до держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний науковий дискурс щодо співвідношення ефективності виконавчого провадження, гарантій права на справедливий суд і конституційних засад національної безпеки формується на перетині кількох взаємопов'язаних дослідницьких напрямів. Так, у вітчизняній конституційно-правовій доктрині послідовно розвивається підхід, за яким обов'язковість судового рішення та його реальне виконання становлять змістовний

компонент права на судовий захист і принципу правової визначеності («res judicata»), а також критерій дієвості верховенства права як практики, а не декларації. У цьому руслі акцентується, що системна неспроможність забезпечити виконання рішень підриває довіру до держави та послаблює легітимацію судової влади як інституції. Великий масив досліджень присвячено європейським стандартам виконання судових рішень і механізмам захисту прав учасників виконавчого провадження. Практика ЄСПЛ (насамперед, у справах про тривале невиконання рішень національних судів) концептуалізує виконання як невід'ємну частину «права на суд» за ст. 6 Конвенції та як позитивний обов'язок держави забезпечити ефективну систему виконання без неналежних затримок. У розвиток цих підходів акти Ради Європи та СЕПЕJ – зокрема Rec(2003)17, Керівні настанови 2009 р. і Посібник належних практик 2015 р. – деталізують вимоги до балансу інтересів стягувача і боржника, пропорційності заходів, прозорості, доступності процедур, належної організації служби виконання та ефективного судового контролю. У національній правничій науці інтенсивно досліджується інституційна трансформація системи примусового виконання в Україні (змішана модель державного і приватного виконання), цифровізація процедур, а також ризики дисфункцій правозастосування (зокрема, щодо способів захисту у спорах про результати реалізації арештованого майна, меж втручання у право власності та гарантій процесуальної справедливості на стадії виконання тощо). Водночас, попри наявність значного доробку, у літературі недостатньо опрацьованою залишається інтегральна теоретико-правова перспектива, яка б системно поєднувала: ефективність виконавчого провадження як конституційний обов'язок держави та завершальний елемент права на справедливий суд; стандарти захисту прав особи у виконавчому провадженні (пропорційність, належна процедура, правова визначеність, судовий контроль); функціональний зв'язок між якістю виконання судових рішень і стійкістю національної безпеки, зокрема через вплив на довіру до держави, стабільність економічного обороту, інвестиційну привабливість та здатність публічної влади забезпечувати обов'язковість права. Саме заповнення цієї прогалини й зумовлює спрямованість нашої статті.

Метою статті є формування цілісної концепції взаємозв'язку між ефективністю примусового виконання, стандартами захисту прав учасників виконавчого провадження та критеріями національної безпеки, з урахуванням конституційних приписів, профільного законодавства та сучасних європейських орієнтирів правової держави.

Результати

Ефективне виконавче провадження є одним із ключових елементів економічної стабільності України. Швидке виконання рішень юрисдикційних органів (зокрема, в примусовому порядку), дієвий захист права власності та інвестицій – складові правової держави. Це сприяє зміцненню довіри до правосуддя та підвищує соціальну стабільність.

Відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1] виконання судових рішень є невід'ємною частиною судового розгляду, складовою права на справедливий суд.

Станом на нині в Україні діє змішана система виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), зокрема, поряд із органами державної виконавчої служби функціонує інститут приватних виконавців. Ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII [2] примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у

визначених Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [3] випадках – на приватних виконавців.

Згідно з положеннями ст 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [4] національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз (п. 9) ч. 1 ст. 1).

Національні інтереси охоплюють добробут і безпечні умови життя громадян. Це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян (п. 10) ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України».

Загрози нацбезпеці – це все, що унеможлиблює / ускладнює реалізацію національних інтересів.

Наголошуємо, що неефективне виконання судових рішень (масова невиконуваність, девальвація судового захисту, стимулювання тіньових практик «стягнення») за своєю природою відповідає цій дефініції «загроз національній безпеці України».

Неефективність механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів часто пов'язують з корупцією та іншими зловживаннями, що є основними загрозами національній безпеці.

Ефективне стягнення коштів приватними виконавцями, сплата ними податків як наслідок дозволяє фінансувати сектор безпеки та оборони, забезпечуючи захист країни від зовнішніх загроз.

Серед фундаментальних національних інтересів України, передбачених п.п. 2, 3 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», є сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення. Отже, перший фундаментальний національний інтерес – сталий розвиток економіки. Закон прямо називає серед фундаментальних інтересів «сталий розвиток національної економіки...». Ефективне виконання рішень є інфраструктурою економічної безпеки держави: забезпечує безпеку цивільного обороту, платіжну дисципліну, реальність захисту права власності та виконання зобов'язань.

Другий фундаментальний національний інтерес – інтеграція у європейський правовий простір. Закон передбачає: інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами. Дієве виконавче провадження є однією з вимог для інтеграції України в Європейський Союз, що сприяє зміцненню національної безпеки шляхом інтеграції в європейські структури. В умовах воєнного стану ефективність механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів набуває особливого значення, оскільки дозволяє швидко реагувати на зміни в економіці та забезпечувати стабільність фінансової системи. Дієвість виконання судових рішень є практичним індикатором верховенства права та спроможності держави гарантувати судовий захист.

У ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» встановлено, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення зокрема економічної безпеки України. Тобто, державна політика у сфері нацбезпеки включає економічну безпеку. Закон передбачає, що державна політика спрямовується на забезпечення, серед іншого, економічної безпеки України. Отже, ефективність механізмів, які «матеріалізують» економічні права та зобов'язання

(тобто, виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів), є елементом реалізації державної політики нацбезпеки.

Ефективність і результативність – нормативні принципи державного контролю у сфері безпеки. Закон закріплює, що цивільний контроль здійснюється за принципами, зокрема, ефективності та результативності. Це надзвичайно важливо: «ефективність» у Законі «Про національну безпеку України» – не риторика, а критерій належного функціонування публічних механізмів, включно з такими, що підтримують правопорядок і довіру до держави.

Прозорість фінансів – умова ефективного використання ресурсів. Прозорість у цивільному контролі пов'язана з «повним розкриттям фінансової інформації... з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів». Ефективне виконання рішень щодо публічних платежів / стягнень (штрафи, борги) посилює фінансову спроможність держави, а отже – її безпекові спроможності.

Судовий контроль як елемент цивільного контролю підкреслює важливу роль правової компоненти безпеки. Закон «Про національну безпеку України» включає судовий контроль до системи цивільного контролю. Водночас, виконання судових рішень – завершальна стадія судового захисту: без неї судовий контроль втрачає практичну дієвість.

Отже, ефективність виконавчого провадження є гарантією національної безпеки, бо вона зменшує загрози, які ускладнюють реалізацію національних інтересів, прямо пов'язаних із економічною безпекою, добробутом і євроінтеграцією, та відповідає закріпленим у Законі принципам ефективності / результативності й судового контролю.

Перейдемо до аналізу дієвості системи примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні.

З аналізу Звіту про діяльність Асоціації приватних виконавців України **у 2019 р.** [5], можемо констатувати, що кількість приватних виконавців демонструє швидку позитивну динаміку: 79 осіб у 2017 р., 146 осіб у 2018 р., 217 осіб станом на серпень 2019 р. За гендерним розподілом: 18 % – жінки, 82 % – чоловіки. Територіальний розподіл (кількість приватних виконавців за регіонами) у 2019 р.: м.Київ – 82, Дніпропетровська обл. – 17, Одеська – 16, Харківська – 13, Львівська – 9, Закарпатська – 7, Запорізька – 6, Івано-Франківська – 6, Сумська – 5, Донецька – 5, Кіровоградська – 5, Черкаська – 5, Київська обл. – 5, Волинська – 4, Рівненська – 4, Чернігівська – 4, Миколаївська – 4, Тернопільська – 4, Чернівецька – 4, Хмельницька – 3, Житомирська – 2, Херсонська – 2, Вінницька – 1.

Проаналізуємо обсяг прийнятих виконавчих документів і їх фактичне виконання. Так, за кількістю прийнятих до виконання приватними виконавцями виконавчих документів: 2017 р. – 3 363, 2018 р. – 32 909, 2019 р. – 124 039. Паралельно констатуємо зростання середнього показника прийнятих документів на одного приватного виконавця: 2017 – 43, 2018 – 225, 2019 – 572.

Кількість фактично виконаних рішень (виконавчих документів, за якими досягнуто реального результату) становить: 2017 (дані 2017 р. враховують період із серпня 2017 р. (від старту діяльності приватних виконавців)) – 223, 2018 – 3 455, 2019 – 9 861.

Важливими для нашого аналізу за 2017–2019 р.р. є критерії стягнутих коштів, реалізації майна та частки приватних виконавців на ринку у 2019 р. Так, обсяг стягнутих приватними виконавцями коштів за виконавчими документами (млн грн): 2017 – 27,7, 2018 – 1 060,7, 2019 – 4 165,5. Обсяг стягнутих приватними виконавцями коштів за рахунок реалізації майна (млн грн): 2017 – 1,1, 2018 – 332,3, 2019 – 754,8.

У частині ринкової частки примусового стягнення заборгованостей у 2019 р. виокремимо два виміри: ► за обсягом виконавчих документів, що підлягали

примусовому виконанню: приватні виконавці – 9 %, ДВС – 91 %; при цьому загальна сума документів, що підлягали виконанню: 796,8 млрд грн; ► за фактично стягнутими коштами: приватні виконавці – 20 %, ДВС – 80 %; при цьому загальна сума стягнутих коштів за виконавчими документами – 20,7 млрд грн.

Аналіз змісту Звіту Асоціації приватних виконавців України: грудень 2020 – жовтень 2021 [6] дає підстави стверджувати, що у звітний період інститут приватного виконання в Україні перейшов зі стадії первинного становлення до етапу фактичного підтвердження своєї функціональної спроможності. Насамперед, це простежується за динамікою надходження виконавчих документів. Якщо у 2017 р. приватним виконавцям надійшло лише 3424 виконавчі документи, то вже у 2018 р. – 30 483, у 2019 р. – 98 649, у 2020 р. – 209 006, а лише за перше півріччя 2021 року – 186 708. Така динаміка не може тлумачитися інакше, як різке зростання довіри до приватного сегмента примусового виконання. Важливо, що йдеться не лише про абсолютні показники, а й про навантаження на одного приватного виконавця: від 43 документів у 2017 р. до 871 у 2020 р. та 724 за перше півріччя 2021 р. Отже, «ринок» правозастосування у цій сфері продемонстрував реальне прийняття приватного виконавця як ефективного суб'єкта примусового виконання рішень. Приватне виконання перестало бути допоміжним або експериментальним елементом системи. Воно набуло ознак повноцінного інституційного механізму, який акумулює все більший масив виконавчих документів. Така тенденція має особливе значення для оцінки моделі змішаного виконання, оскільки підтверджує: за наявності конкуренції, персональної відповідальності та економічної мотивації приватний виконавець здатен забезпечувати більш інтенсивний рух виконавчого провадження.

Переходячи з площини кількості в площину результативності, порівнюємо 275 приватних виконавців і приблизно 4250 працівників державної виконавчої служби, з чого бачимо суттєву асиметрію кадрового ресурсу, однак, навіть за такої нерівності приватний сектор показує надзвичайно високі індивідуальні результати. У першому півріччі 2021 р. у приватних виконавців підлягало виконанню 428 754 виконавчі документи, фактично виконано 24 605 рішень, а загальна сума стягнутих коштів становила 2,4 млрд грн. Для ДВС ці показники становили відповідно 3 239 598 документів, 925 414 виконаних рішень і 6,5 млрд грн стягнень. За оцінкою питомої продуктивності одного виконавця приватний виконавець демонструє суттєво вищу ефективність: один приватний виконавець за півріччя стягнув у 6 разів більше коштів, ніж його колега з ДВС. Цей показник свідчить, що ефективність виконання залежить не лише від кількості персоналу або адміністративної інфраструктури, а передусім від організаційної моделі, стимулів діяльності та ступеня особистої процесуальної відповідальності виконавця за кінцевий результат.

Особливо показовими є дані про примусову реалізацію майна через СЕТАМ. У 2021 р. приватними виконавцями було реалізовано арештованого майна на 1140 млн грн, тоді як державними виконавцями – на 537 млн грн. У середньому це становило 4,63 млн грн на одного приватного виконавця проти 0,12 млн грн на одного державного виконавця. Різниця у 39 разів є індикатором системної переваги моделі приватного виконання у сфері роботи з активами боржника. Це дає підстави говорити про вищу спроможність приватного виконавця до виявлення, підготовки та доведення майна до стадії реалізації.

За територіальним критерієм у 2021 р. найбільша кількість приватних виконавців зосереджена у м. Києві – 99 осіб. Далі йдуть Дніпропетровська область – 20, Одеська та Харківська – по 18, Київська – 16, Львівська та Запорізька – по 11. Натомість у низці областей чисельність є суттєво нижчою: Рівненська – 3, Луганська – 1, окремі інші регіони мають 4–6 виконавців. Така нерівномірність свідчить, що інститут приватного виконання розвивається передусім там, де є вищий рівень економічної

активності, більша концентрація бізнесу, активніший кредитний обіг і, відповідно, більший попит на професійне, швидке й результативне виконання рішень. Це означає, що приватне виконання в Україні не набуло однаково щільного територіального покриття. Відповідно, одна з перспектив подальшого реформування полягає не лише у розширенні повноважень приватних виконавців, а й у виробленні механізмів більш збалансованого регіонального розвитку професії. Інакше ефективність приватного виконання залишатиметься локалізованою переважно у найбільш економічно сильних регіонах.

Отже, сукупний аналіз статистичних відомостей за 2021 р. дозволяє зробити висновок, що приватні виконавці в Україні у цей період продемонстрували не просто позитивну динаміку, а системно вищу індивідуальну ефективність, порівняно з державною виконавчою службою, особливо у грошових стягненнях і реалізації арештованого майна. Саме тому проаналізовані статистичні дані мають розглядатися як вагомий емпіричний аргумент на користь поглиблення реформи змішаної системи виконання рішень, розширення повноважень приватних виконавців і забезпечення більш сприятливих умов для входження у професію.

У кількісному вимірі система примусового виконання **у 2023 р.** [7] характеризувалася значним масивом документів на виконанні та відносно помірним рівнем фактичного завершення проваджень. Загалом перебувало на виконанні 6 509 650 виконавчих документів, з яких підлягало примусовому виконанню 6 381 699. Фактично виконано 1 999 569 рішень, що становить 31,3 %. Станом на кінець 2023 р. сформувався залишок 3 400 604 документів (із урахуванням зупинених / ускладнених у зв'язку з мораторіями). Окремо – 112 125 виконавчих документів – залишок з 2022 р. та 15 826 документів, виконання яких зупинено, у т.ч. під дією мораторіїв. Структурно важливо, що в системі значну частку становили рішення про періодичні платежі: 575 327 таких рішень перебувало на виконанні (15 %), при цьому 520 507 рішень про стягнення періодичних платежів виконано (9 %).

У грошовому еквіваленті (млрд грн) у 2023 р. до виконання прийнято виконавчих документів на суму 668,365, а загалом підлягало примусовому стягненню 1 078,407. Фактично стягнуто 25,211 (що відповідає 2,96 %), а залишок нестягнутої заборгованості станом на кінець року склав 851,250. При цьому заборгованість, стягнення якої ускладнене через зупинення виконавчих дій / проваджень, у т.ч. через мораторії: 218,815, залишок з 2022 р. – 8,341.

Порівняння динаміки фактичного виконання за останні три роки засвідчує повернення системи примусового виконання рішень юрисдикційних органів до довоєнної «планки» саме у 2023 р. За кількістю виконаних рішень: 2021 – 2 003 602 (32,5 %), 2022 – 1 117 301 (21,6 %), 2023 – 1 999 569 (31,3 %). За стягнутими сумами (млрд грн): 2021 – 19,797 (2,6 %), 2022 – 10,168 (1,6 %), 2023 – 25,211 (2,96 %). Отже, рівень фактичного виконання у 2023 р. вийшов на довоєнні показники – і в кількісному, і в грошовому вимірі.

Окремого аналізу потребує фактор існування мораторіїв – як обмеження примусового стягнення. У 2023 р. кількість проваджень, виконання яких ускладнено дією мораторіїв, становила 15 826, а сума – 8,341 млрд грн (0,8 % від загальної суми боргів на примусовому виконанні). Для порівняння: 2022 – 17 312 проваджень / 12,981 млрд грн (0,7 %); 2021 – 26 545 проваджень / 6,101 млрд грн (1,4 %).

Інституційна спроможність системи примусового виконання рішень аналізуємо, зокрема, через кадрову структуру (державні / приватні виконавці). Станом на кінець відповідних років – така динаміка: ► державні виконавці за штатом: 2017 – 5 752; 2018 – 5 677; 2019 – 5 552; 2020 – 5 493; 2021 – 5 461; 2022 – 5 259; 1 січня 2024 – 5 065; ► державні виконавці фактично: 2017 – 4 374; 2018 – 4 472; 2019 – 4 411; 2020 – 4 134; 2021 – 3 798; 2022 – 3 552; 1 січня 2024 – 3 256; ■ приватні виконавці (загальна

кількість): 2017 – 79; 2018 – 146; 2019 – 217; 2020 – 259; 2021 – 300; 2022 – 316; 1 січня 2024 – 331; ■ приватні виконавці фактичні (за щорічними звітами): 2017 – 79; 2018 – 129; 2019 – 209; 2020 – 240; 2021 – 285; 2022 – 316; 1 січня 2024 – 272. Звідси впливає системна тенденція: чисельність приватних виконавців зростає, тоді як фактична укомплектованість ДВС знижується.

Попит на приватне виконання простежується через динаміку пред'явлення документів приватним виконавцям (без урахування залишків попередніх років). У 2023 р. до приватних виконавців пред'явлено 307 979 виконавчих документів на суму 136,299 млрд грн. Для порівняння: у 2022 р. – 524 024 провадження на 142,313 млрд грн, у 2021 р. – 163 051 провадження на 52,115 млрд грн.

У фокусі ефективності ключовим є порівняння стягнутих коштів ДВС і приватними виконавцями у 2023 р. Органами ДВС стягнуто 18,87 млрд грн, приватними виконавцями – 6,34 млрд грн. Однак, показовішим є середній «вихід» на одного виконавця: у середньому у 2023 р. 1 державний виконавець стягнув 5,3 млн грн, тоді як 1 приватний виконавець – 23,3 млн грн. Отже, за статистичними даними приватний виконавець повернув стягувачам у середньому більш, ніж у 4 рази, більше коштів, аніж державний виконавець.

Проаналізуємо динаміку фактично виконаних рішень приватними виконавцями та середній показник на одного виконавця: у 2021 р. виконано 58 117 рішень (у середньому 227 на одного), у 2022 р. – 75 411 (у середньому 256), у 2023 р. – 159 181 (у середньому 585). Це означає кратне зростання середньої «продуктивності» приватного виконавця за рік та розширення реального внеску приватного сектору в результативність системи примусового виконання рішень держави.

Наведено результативність електронних торгів ДП «СЕТАМ» у 2023 р. Так, органами ДВС реалізовано 2 745 лотів, приватними виконавцями – 1 446 лотів. Водночас, у середньому один державний виконавець продав майна на 101 тис. грн, а один приватний виконавець – на 3 899 тис. грн; в середньому приватний виконавець продав у 38 разів більше, ніж державний.

За результатами земельних торгів ДП «Прозорро.Продажі» у 2023 р. тенденція ще виразніша: органами ДВС продано 252 земельні ділянки на 77,485 млн грн, приватними виконавцями – 670 земельних ділянок на 167,206 млн грн. У середньому один державний виконавець забезпечив 21 815 грн, тоді як один приватний – 614 728 грн. Отже, приватні виконавці лідирують і в 2023 р. за кількістю лотів і сумою продажів.

Структурно важливим є розподіл ринку проблемної заборгованості. Загальна сума проблемної заборгованості, що перебувала на примусовому виконанні у 2023 р., становить 1 078 млрд грн. Водночас, середнє навантаження на одного виконавця суттєво відрізняється: 1 100 млн грн на одного приватного проти 219 млн грн на одного державного. Це дозволяє констатувати асиметрію навантаження та ефективності, що має значення для подальших законодавчих і організаційних рішень щодо балансу повноважень, відповідальності та інструментів виконання у змішаній моделі.

Отже, дані 2023 р. в сукупності дають можливість нам зробити три ключові висновки: система примусового виконання продемонструвала відновлення загальної результативності (повернення до рівня 2021 р.), приватний сегмент у межах змішаної моделі виявив вищу продуктивність як у стягненні, так і в реалізації майна (у тому числі через електронні та земельні торги), нормативні обмеження (мораторії) у 2023 р. є статистично помірними за сумами, але потребують точкового аналізу як чинник правової визначеності та рівноваги інтересів стягувача і боржника.

Аналіз наведених у Звіті про діяльність Асоціації приватних виконавців України у 2021–2023 р.р. [8] даних дає підстави стверджувати, що 2022 р. став для системи

примусового виконання рішень в Україні роком різкого структурного занепаду, зумовленого воєнним станом, однак, навіть за цих умов інститут приватного виконання зберіг ознаки вищої питомої ефективності, порівняно з державною виконавчою службою. Здійснений нами аналіз дозволяє простежити одночасно три взаємопов'язані тенденції: по-перше, поступове інституційне зміцнення професії приватного виконавця; по-друге, загальне падіння кількісних і вартісних показників примусового виконання у 2022 р.; по-третє, збереження більш високої результативності приватного сегмента у розрахунку на одного виконавця.

Для розуміння довгострокової інституційної динаміки зазначимо, що кількість приватних виконавців в Україні від вересня 2017 р. до листопада 2023 р. зросла з 17 до 330 осіб. Це означає, що, попри всі зовнішні й внутрішні обмеження, професія не лише збереглася, а й поступово утвердилася як стійкий елемент змішаної моделі примусового виконання рішень. Водночас, регіональний розподіл приватних виконавців залишається вкрай нерівномірним. Надмірна концентрація у м. Києві та кількох економічно активних областях свідчить, що розвиток цього інституту все ще залежить від щільності платоспроможного попиту, ділової активності та обсягу проблемної заборгованості.

Загальна макрокартина функціонування системи примусового виконання у 2022 р. така: на виконанні перебувало понад 5,3 млн виконавчих документів, із яких понад 5,17 млн підлягали примусовому виконанню, однак, фактично виконано лише 1,117 млн рішень, що становило 21,6 %. За грошовим критерієм картина ще більш промовиста: із 644,608 млрд грн, що підлягали примусовому стягненню, фактично стягнуто лише 10,168 млрд грн, тобто 1,6 %. В умовах війни система примусового виконання виявилася не стільки неспроможною функціонувати, скільки об'єктивно обмеженою у своїй здатності трансформувати виконавчий документ у фактичне задоволення вимог стягувача.

Порівняємо показники з попередніми роками. У 2022 р. кількість пред'явлених до виконання документів зменшилася на 34 %, а загальний розмір заборгованості, пред'явленої до примусового виконання, – на 47 %? порівняно з 2021 р. Для приватних виконавців падіння було ще різкішим: мінус 69 % за кількістю документів і мінус 63 % за сумою заборгованості. Для органів ДВС ці показники становили відповідно мінус 29 % і мінус 37 %. Це дає підстави вважати, що саме приватний сегмент виявився більш чутливим до кризових умов воєнного часу. Пояснення цього полягає не у меншій стійкості приватної моделі як такої, а у природі її клієнтського та предметного навантаження: приватні виконавці більшою мірою залежать від економічно активного обороту, кредитного ринку, комерційних спорів і платоспроможності сторін, які в умовах війни зазнали суттєвого скорочення.

Попри загальне падіння результатів у 2022 р., приватні виконавці продовжували демонструвати вищу індивідуальну продуктивність. Один приватний виконавець у середньому стягнув 11,9 млн грн, тоді як один державний виконавець – 1,9 млн грн, тобто приблизно у 6 разів менше. Це надзвичайно важливий показник, оскільки він підтверджує: навіть за кризових умов приватний виконавець залишається більш інтенсивним інструментом повернення коштів кредиторам. Вона свідчить про структурну перевагу організаційної моделі, яка поєднує особисту заінтересованість у результаті, меншу бюрократичну інерцію та вищу концентрацію зусиль на ліквідних активах.

Ще переконливішими є дані щодо реалізації арештованого майна. Так, у 2022 р. приватні виконавці за рахунок реалізації майна повернули кредиторам майже у 3 рази більше коштів, ніж органи ДВС, а в середньому один приватний виконавець стягнув у 39 разів більше коштів, ніж один державний виконавець. На електронних торгах ДП «СЕТАМ» один приватний виконавець повернув кредиторам у 66 разів більше коштів,

ніж один державний виконавець. Аналогічна тенденція простежується і на земельних торгах. Приватний виконавець виявляється значно ефективнішим не просто в адмініструванні провадження, а саме в перетворенні арештованого активу на реальний грошовий результат.

Станом на кінець 2022 р. на одного приватного виконавця припадало в середньому 2434 виконавчі провадження на суму 566 млн грн, тоді як на одного державного виконавця – 650 проваджень на суму 89 млн грн. Отже, на одного приватного виконавця припадало майже у 4 рази більше виконавчих документів, ніж на одного державного. Це свідчить про надзвичайно високу концентрацію проблемної заборгованості в секторі приватного виконання. Такий показник можна тлумачити двояко. З одного боку, це є свідченням високої довіри кредиторів до приватного виконавця як до більш ефективного механізму стягнення. З іншого боку, це сигнал про ризик надмірного навантаження, який у перспективі може негативно вплинути на швидкість та якість виконання, якщо чисельність професії не зростатиме паралельно з масивом переданих їй проваджень.

Хоча у приватних виконавців перебувало 28 % проблемної заборгованості, вони забезпечили 30 % фактично стягнутих коштів, при тому що їх кількість була майже у 15 разів меншою, ніж кількість державних виконавців. Один приватний виконавець забезпечував виконання на суму 693 млн грн, тоді як один державний – на суму 123 млн грн. Це означає, що приватний виконавець не лише працює з більшим обсягом проблемних активів, а й робить це в більш інтенсивному економічному режимі.

Отже, воєнний стан істотно погіршив загальні показники системи примусового виконання рішень в Україні, зменшивши і кількість нових проваджень, і обсяг реального стягнення. Проте, ці самі дані переконливо свідчать, що приватні виконавці, навіть у кризових умовах, зберегли значно вищу питому ефективність, особливо у сфері грошових стягнень і реалізації арештованого майна.

У 2024 р. за офіційними даними Міністерства юстиції України, ДП «Сетам», АТ «Прозорро.Продажі», Асоціації приватних виконавців України [9] в системі примусового виконання судових рішень та рішень інших органів загалом перебувало на виконанні 6 602 833 виконавчі документи, з яких 6 489 382 підлягали примусовому виконанню. На кінець року залишок становив 3 737 944 документи (у т. ч. з урахуванням проваджень, щодо яких виконання зупинено або ускладнено мораторіями), при цьому залишок документів з 2023 р. дорівнював 3 444 318. Окремо – 99 325 документів, щодо яких виконання зупинено, з них 14 126 – під дією мораторіїв. За підсумком року фактично виконано 1 935 870 рішень, що відповідає 29,8 %; щодо рішень про стягнення періодичних платежів – 570 339 (8,7%) та 517 507 (13,8%).

У грошовому вимірі загальний розмір заборгованості, що перебував на виконанні у 2024 р., становив 2 497,171 млрд грн, з яких 2 211,753 млрд грн підлягали примусовому стягненню. Залишок нестягнутої заборгованості на кінець року склав 2 186,254 млрд грн (також із урахуванням зупинених / ускладнених виконанням сум). Фактично стягнуто коштів – 25,499 млрд грн, що дорівнює 1,15 %. Водночас, масив заборгованості, стягнення якої ускладнене через зупинення дій / провадження становить: 279,765 млрд грн, з них у зв'язку з дією мораторіїв – 5,652 млрд грн. Для порівняння – залишок з 2023 року – у сумі 844,432 млрд грн.

Динаміка за три роки демонструє, що за кількістю фактично виконаних рішень у 2022 р. було 1 117 301 (21,6 %), у 2023 р. – 1 999 569 (31,3 %), у 2024 р. – 1 935 870 (29,8 %). За обсягом фактично стягнутих сум: 2022 – 10,168 млрд грн (1,6 %), 2023 – 25,211 млрд грн (2,96 %), 2024 – 25,499 млрд грн (1,15 %). Отже, рівень фактичного виконання у 2024 р. вийшов на довоєнні показники.

Під дією мораторіїв у 2024 р. перебувало не більше 1 % від загальної суми боргів у примусовому виконанні. У розрізі років зазначимо таке: у 2022 р. – 26 545 проваджень

і 6,101 млрд грн (0,7 %); у 2023 р. – 15 826 і 8,341 млрд грн (0,8 %); у 2024 р. – 14 126 і 5,652 млрд грн (0,2 %).

Кадровий зріз системи (у 2024 р.) – співвідношення державних (3291) і приватних виконавців (356).

Показник попиту на приватних виконавців наведено як обсяг виконавчих документів і суми без урахування залишків минулих років: у 2022 р. – 163 051 документ на суму 52,115 млрд грн; у 2023 р. – 307 979 документів на 136,299 млрд грн; у 2024 р. – 373 729 документів на 149,805 млрд грн. Отже, послуги приватних виконавців надалі користуються попитом.

Порівняння результативності за стягнутими коштами у 2024 р.: органи ДВС стягнули 16,20 млрд грн, приватні виконавці – 9,29 млрд грн. У перерахунку на одного виконавця це становить: державний – 4,9 млн грн, приватний – 30,8 млн грн. Тобто, один приватний виконавець у середньому повернув кредиторам більш ніж у 6 разів більше коштів, ніж державний.

Динаміка ефективності приватних виконавців (2022–2024) розкриває приріст як у валових, так і в «персональних» показниках: фактично виконано рішень приватними виконавцями – 58 117 (2022), 159 181 (2023), 223 182 (2024). У середньому фактично виконано рішень одним приватним виконавцем – 227 (2022), 585 (2023), 741 (2024). Тобто, ефективність приватних виконавців продовжує зростати.

Щодо електронних торгів ДП «СЕТАМ» (2024) наведемо порівняння за кількістю реалізованих лотів і сумою реалізації. Органи ДВС реалізували 3 535 лотів на суму 445,714 млн грн; приватні виконавці – 1 151 лот на суму 1 076,481 млн грн. У перерахунку на одного виконавця: приватний – 3 576 тис. грн, державний – 135 тис. грн. Тобто, в середньому один приватний виконавець у 2024 р. продав майна на СЕТАМ у 26 разів більше, ніж один державний.

Стосовно земельних торгів АТ «Прозорро.Продажі» (2024): органи ДВС продали 516 земельних ділянок і стягнули 110,146 млн грн; приватні виконавці – 1 721 ділянку і стягнули 291,972 млн грн. У середньому на одного виконавця: приватний – 970 006 грн, державний – 33 468 грн. Тобто, приватні виконавці у 2024 р. продали у 3 рази більше ділянок і стягнули у 2 рази більше коштів.

Структуру ринку проблемної заборгованості у 2024 р. можна зобразити як співвідношення масиву боргів у провадженні: із загальної суми (2 497 млрд грн) 84 % (2 089 млрд грн) перебуває у ДВС, а 16 % (408 млрд грн) – у приватних виконавців. При цьому приватні виконавці займають майже 1/6 ринку, хоча їхня кількість в 11 разів менша, ніж державних. Середній портфель боргу: на 1 приватного виконавця – 1 327 млн грн, на 1 державного – 637 млн грн.

У бюджетному вимірі через виконавчий збір: кошти виконавчого збору спрямовуються до загального і спеціального фондів державного бюджету порівну (50/50). За роками наведемо: 2022 р. – 863 млн грн, 2023 р. – 1 478 млн грн, 2024 р. – 1 933 млн грн.

Висновки

Підсумовуючи, робимо такі висновки.

Ефективне виконавче провадження є конституційно зумовленою “функцією результату” правосуддя, без якої право на судовий захист залишається неповним: судові рішення набуває реальної правозахисної цінності лише через фактичне виконання (*ubi ius, ibi remedium*). Відтак, виконання судових рішень слід розглядати як завершальну стадію єдиного юридичного процесу, де держава підтверджує спроможність гарантувати право не декларативно, а дієво.

Зв'язок між ефективністю виконання та національною безпекою має структурний характер. Спроможність держави забезпечити обов'язковість судових

актів прямо впливає на стабільність цивільного й господарського обороту, платіжну дисципліну, довіру до інститутів, інвестиційний клімат, фінансову стійкість, а в умовах воєнних і кризових викликів – на загальну правову стійкість держави. Системне невиконання рішень продукує правову невизначеність, стимулює тіньові практики та делегітимує публічну владу.

Ефективність виконання не є самодостатньою цінністю і не може досягатися ціною звуження прав людини. У правовій державі примус легітимний лише як процедурно впорядкований і пропорційний механізм, що не перетворюється на свавілля; тому для виконавчого провадження принциповими є: належна правова процедура, пропорційність заходів, правова визначеність, прозорість, доступність оскарження та судовий контроль.

Статистичні показники розвитку системи примусового виконання рішень юрисдикційних органів в Україні переконливо свідчать, що її змішаний характер проявляється не лише в нормативному співіснуванні органів державної виконавчої служби і приватних виконавців, а насамперед у наявності двох різних за рівнем інституційної мобільності, інтенсивності роботи та питомої результативності підсистем.

Аналіз статистичних даних дає підстави для висновку, що приватні виконавці упродовж досліджуваного періоду продемонстрували стійко вищу індивідуальну продуктивність, порівняно з державними виконавцями. Така перевага простежується у середньому обсязі стягнутих коштів, у масштабі фактично виконаних рішень у розрахунку на одного виконавця, а також у результативності реалізації арештованого майна. Вказане свідчить, що відмінність між державним і приватним сегментами зумовлена різною природою мотиваційного механізму, різним рівнем адміністративної інерції, різною організацією професійної відповідальності та відмінною інтенсивністю спрямованості на кінцевий матеріальний результат виконання.

Ключовим критерієм ефективності слід визнавати ступінь трансформації виконавчого документа у фактично поновлене право стягувача. У цьому сенсі ефективність примусового виконання постає як коефіцієнт реального поновлення права, який охоплює співвідношення між масивом виконавчих документів, обсягом заборгованості, фактично виконаними рішеннями, реально стягнутими коштами та завершеною реалізацією активів. Саме такий підхід дозволяє уникнути формалізованого сприйняття статистики і забезпечує її коректне доктринальне тлумачення.

Дані щодо реалізації арештованого майна та продажу активів на електронних і земельних торгах дозволяють дійти висновку, що найбільш виразна функціональна перевага приватного сегмента виявляється саме на завершальних етапах виконавчого провадження. Приватні виконавці виявляють істотно вищу здатність до конверсії арештованих активів у реальні кошти, що є доктринально значущим аргументом на користь посилення їх ролі у змішаній моделі.

Статистика засвідчує, що зростання кількості приватних виконавців і збільшення потоку виконавчих документів до приватного сегмента відображають не лише кількісне розширення професії, а глибшу зміну практичної правосвідомості стягувачів. Вибір приватного виконавця дедалі частіше здійснюється не як виняткова або експериментальна опція, а як раціональний інструмент підвищення шансів на реальне виконання рішення. Це дає підстави для висновку, що в українському правозастосуванні вже сформувався сталий попит на більш мобільний, менш бюрократизований і результативніший механізм завершальної стадії судового захисту.

Поряд із підвищеною результативністю приватного сегмента статистичні дані виявляють і протилежну тенденцію – істотну асиметрію навантаження між державними та приватними виконавцями. На одного приватного виконавця припадає

суттєво більший за вартістю, а часто і за складністю, масив виконавчих проваджень, ніж на одного державного виконавця. Це означає, що приватний сегмент не просто демонструє вищу ефективність, а функціонує у режимі підвищеної концентрації проблемної заборгованості та найбільш ліквідних чи економічно значущих вимог. Такий стан має подвійне значення: з одного боку, він свідчить про підвищену довіру до приватного виконавця, а з іншого – окреслює межі його функціональної стійкості. Для подальшого розвитку системи це означає необхідність розширення кадрового корпусу приватних виконавців, вдосконалення інфраструктури професії та нормативного врегулювання питання пропорційного навантаження.

Територіальна географія приватного виконання свідчить про наявність просторової нерівномірності доступу до більш ефективного сегмента примусового виконання рішень. Концентрація приватних виконавців у столиці та найбільш економічно розвинених областях і водночас їх мінімальна присутність у низці регіонів означають, що можливість скористатися приватним механізмом виконання фактично залежить від економічної щільності території, рівня розвитку підприємницького середовища та концентрації активів. Відтак подальша модернізація системи має враховувати не лише розширення повноважень приватних виконавців, а й вироблення механізмів територіально більш збалансованого розвитку професії.

Спад показників результативності у 2022 р. має оцінюватися як наслідок дії надзвичайних воєнних, економічних і нормативних чинників, а не як самодостатній доказ внутрішньої неспроможності системи примусового виконання. Скорочення кількості пред'явлень виконавчих документів до примусового виконання, зниження сум фактичного стягнення та падіння загального рівня виконуваності у 2022 р. відображали функціонування системи в екстраординарному середовищі: в умовах руйнування майнової бази, переміщення боржників, зменшення платоспроможності, логістичних ускладнень і нормативних обмежень. Водночас, дані наступного періоду підтверджують адаптивний потенціал системи, оскільки її ключові показники продемонстрували відновлення. Це дає підстави зробити висновок, що українська модель примусового виконання зберігає інституційну здатність до самовідновлення за умови стабілізації зовнішнього середовища.

Отже, подальший розвиток української системи примусового виконання рішень має бути пов'язаний не з формальним збереженням наявного співвідношення між державним і приватним сегментами, а з науково обґрунтованим переосмисленням їх функціонального балансу. Статистичний матеріал переконливо свідчить, що приватний виконавець уже став одним із головних носіїв реальної результативності виконавчого провадження, особливо у сфері стягнення коштів і реалізації активів. Водночас, держава повинна зосередити зусилля на забезпеченні належного нормативного середовища, гарантій законності, бюджетної дисципліни у виконанні рішень, гарантованих державою, процесуального контролю та розумного розподілу компетенцій.

Захист прав особи у виконавчому провадженні має концептуально трактуватися як умова ефективності виконання, а не як її альтернатива. Саме гарантований баланс інтересів стягувача, боржника й третіх осіб забезпечує легітимність примусу та знижує конфліктність виконання. Отже, ефективність у цій сфері є інтегральною категорією, що охоплює і результативність стягнення, і якість процедурних гарантій.

Змішана модель примусового виконання (державне та приватне) в Україні потребує подальшої концептуальної уніфікації стандартів. Її потенціал полягає у підвищенні конкуренції спроможностей, швидкості та сервісної якості виконання, однак, така модель має працювати в межах єдиних вимог законності, підзвітності, етики, недискримінації сторін, однакових процедурних гарантій і зрозумілих правил

витрат / винагород, щоб уникати асиметрій доступу до правосуддя та різного рівня захищеності учасників.

Європейські орієнтири правової держави у сфері виконання рішень мають імплементаційний потенціал як стандарти якості для законодавства і практики. Для України пріоритетними є: процедурна швидкість без втрати справедливості; реальна доступність виконання (у т. ч. фінансова); дієві засоби оскарження діянь виконавця; гарантії мінімального захисту боржника та прав третіх осіб; прозорість і підзвітність організації виконання; ефективний доступ до даних про активи за умови захисту персональних даних. Імплементація цих стандартів повинна здійснюватися *mutatis mutandis* – без руйнування системної логіки національного правопорядку.

Цифровізація виконавчого провадження є не лише технічним, а й конституційним викликом. Вона здатна підвищити швидкість, контрольованість і прозорість процедур, однак, одночасно загострює вимоги до захисту персональних даних, кібербезпеки, недопущення цифрового свавілля та забезпечення рівного доступу учасників до процедур і інформації.

Судовий контроль за виконанням судових рішень слід розглядати як ключовий конституційний запобіжник легітимності примусу. Його функція – не замінити виконавця, а забезпечити корекцію помилок, запобігання зловживанням, гарантування процесуальної рівності сторін і відновлення балансу інтересів. Ефективний контроль потребує процедурної доступності (без надмірних фінансових бар'єрів), розумних строків розгляду скарг та реальної дієвості судових приписів.

Оцінювання ефективності виконання має базуватися на системі вимірюваних показників, але в людиноцентричній рамці. Показники стягнення, строків, фактичної виконаності й навантаження мають доповнюватися індикаторами правозахисної якості: частоти / результативності оскаржень, типових порушень процедури, рівня пропорційності заходів, доступності механізмів захисту та практик відновлення порушених прав. Тільки так статистика стає інструментом правової політики, а не формальним звітом.

Отже, ефективне виконавче провадження є одночасно: конституційною передумовою національної безпеки (через вплив на інституційну довіру, економічну стійкість і керованість правопорядку), та правовою гарантією захисту прав особи (через обов'язковість виконання рішення, пропорційний примус і судовий контроль).

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р., ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>.
3. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
5. Звіт про діяльність Асоціації приватних виконавців України у 2019 р. / Асоціація приватних виконавців України. Київ, 2019. URL : <https://drive.google.com/file/d/1KLBjLTz0Y2IIQD6vSvTvbsEq10tDo3Ku/view>.
6. Звіт Асоціації приватних виконавців України: грудень 2020 – жовтень 2021 / Асоціація приватних виконавців України. Київ, жовтень 2021. URL : https://drive.google.com/file/d/1aDEdaX-PfVofs2xwp_4Z22UZ_cj95vsk/view.

7. Показники ефективності системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у 2023 р. : аналіз здійснено на підставі офіційних даних Міністерства юстиції України, ДП «Сетам», ДП «Прозорро.Продажі», Асоціації приватних виконавців України / Асоціація приватних виконавців України. Київ, 2023. 13 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/1gmT--anSTI9asZM1H1Rz9APhe8Ehratr/view>.

8. Звіт про діяльність Асоціації приватних виконавців України у 2021–2023 р.р. / Асоціація приватних виконавців України. Київ, 2023. URL : <https://drive.google.com/file/d/107MsA0oF5w094q1MWnXbQFBN5OlgbPp/view>.

9. Показники ефективності системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у 2024 році : аналіз здійснено на підставі офіційних даних Міністерства юстиції України, ДП «Сетам», АТ «Прозорро.Продажі», Асоціації приватних виконавців України / Асоціація приватних виконавців України 2024. 13 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/1EEE2PxHQenEvnype1XSXnASoZogpOI3C/view>.

References:

1. Council of Europe. (1950, November 04). Konventsiya pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Verkhovna Rada of Ukraine – Parliament of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2016, June 02). Pro orhany ta osib, yaki zdiisniuiut prymusove vykonannia sudovykh rishen i rishen inshykh orhaniv [On Bodies and Persons Carrying Out Enforcement of Judicial Decisions and Decisions of Other Bodies]. Verkhovna Rada of Ukraine – Parliament of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>.

3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2016, June 02). Pro vykonavche provadzhennia [On Enforcement Proceedings]. Verkhovna Rada of Ukraine – Parliament of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.

4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018, June 21). Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the National Security of Ukraine]. Verkhovna Rada of Ukraine – Parliament of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

5. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. (2019). Zvit pro diialnist Asotsiatsii pryvatnykh vykonavtsiv Ukrainy u 2019 r. [Report on the Activities of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine in 2019]. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1KLBjLTz0Y2IIQD6vSvTvbsEq10tDo3Ku/view>.

6. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. (2021, October). Zvit Asotsiatsii pryvatnykh vykonavtsiv Ukrainy: hruden 2020 – zhovten 2021 [Report of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine: December 2020 – October 2021]. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1aDEdaX-PfVofs2xwp_4Z22UZ_cj95vsk/view.

7. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. (2023). Pokaznyky efektyvnosti systemy prymusovoho vykonannia sudovykh rishen ta rishen inshykh orhaniv (posadovykh osib) u 2023 r. [Performance Indicators of the System of Compulsory Execution of Court Decisions and Decisions of Other Bodies (Officials) in 2023]. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1gmT--anSTI9asZM1H1Rz9APhe8Ehratr/view>.

8. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. (2023). Zvit pro diialnist Asotsiatsii pryvatnykh vykonavtsiv Ukrainy u 2021–2023 r.r. [Report on the Activities of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine in 2021–2023]. Association of Private

Enforcement Officers of Ukraine. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/107MsA0oF5w094q1MWnXbQFBN5OlgbPp/view>.

9. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. (2024). Pokaznyky efektyvnosti systemy prymusovoho vykonannia sudovykh rishen ta rishen inshykh orhaniv (posadovykh osib) u 2024 rotsi [Performance Indicators of the System of Compulsory Execution of Court Decisions and Decisions of Other Bodies (Officials) in 2024]. Association of Private Enforcement Officers of Ukraine. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1EEE2PxHQenEvnype1XSXnASoZogpOI3C/view>.